

IV KONFERENCJA DARIAH-PL
HUMANISTYKA CYFROWA A INSTYTUCJE DZIEDZICTWA

16-17 listopada 2017
Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, ul. Gagarina 13

ABSTRAKTY

Sesja I. Współpraca naukowców z instytucjami dziedzictwa oraz otoczenie prawne

dr Katarzyna Sztop-Rutkowska, Marcin Koziński, Uniwersytet w Białymstoku, Fundacja SocLab; Muzeum Wojska w Białymstoku

Pomo(c/st)y!

Współpraca pomiędzy uczelnią a jej otoczeniem, np. instytucjami kultury czy organizacjami pozarządowymi jest bardzo oczekiwana, ale wciąż łączy się z dużymi barierami i wyzwaniami. Badania przeprowadzone przez Fundację SocLab na temat edukacji kulturowej w województwie podlaskim oraz diagnozy ofert kulturalnych w Białymstoku czy Suwałkach potwierdzają hipotezę o trudnościach związanych z działaniami międzysektorowymi. Inna kultura pracy, inne tempo podejmowanych decyzji czy priorytety w działaniach są dużym wyzwaniem. Jak sobie z nimi radzić? Jakie czynniki wpływają na to, że niektóre projekty kończą się sukcesem? Chcemy podzielić się naszymi wspólnymi przemyśleniami teoretycznymi, jak i doświadczeniami z podejmowanych działań. Pracujemy bowiem na styku różnych instytucji, podejmujemy działania interdyscyplinarne i międzysektorowe. W naszym wystąpieniu przedstawimy przykłady projektów zrealizowanych w Białymstoku m.in. „Słowo historii. Fotoeseje” (<https://www.sybir.com.pl/pl/fotoeseje>) czy „Ścieżki 3Dostępu” (https://issuu.com/michaduczyk/docs/s3d_przewodnik_interaktywny).

Słowa kluczowe: muzeum, dostępność, historia, storytelling, obraz, słowo, digitalizacja, edukacja kulturowa, współpraca międzysektorowa

Tomasz Umerle, Beata Koper, Cezary Rosiński, Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, Poznań

Dokumentacja kultury a cyfrowe zasoby archiwalne. Przypadek Polskiej Bibliografii Literackiej i archiwum Telewizji Polskiej

Referat poświęcony będzie wykorzystaniu przez zespół Polskiej Bibliografii Literackiej (PBL) — dostępnej online bazy danych gromadzącej informacje o literaturze, teatrze i filmie (<http://pbl.ibl.poznan.pl/>) — archiwalnych zasobów wewnętrznej bazy danych Ośrodka Dokumentacji i Zbiorów Programowych Telewizji Polskiej. W PBL rejestrowane są informacje o polskiej kulturze od roku 1944, w tym informacje o obecności literatury w polskiej telewizji. Informacje do roku 1988 publikowane były w formie książkowej bibliografii, a od rocznika 1989 gromadzone są w bazie danych. PBL rejestruje przede wszystkim dwa typy informacji o obecności literatury w telewizji — metadane dotyczące Teatru Telewizji oraz, do roku 1996, audycji dokumentalnych poświęconych zagadnieniom kulturalnym, szczególnie literackim i teatralnym. Źródłem danych, na podstawie którego dokumentowano tę problematykę, była dla PBL specjalistyczna prasa radiowo-telewizyjna (szczególnie tygodnik „Antena”), wspierana sporadycznie tradycyjnymi kwerendami archiwów telewizyjnych.

Lata 2016 i 2017 przyniosły nowe okoliczności opracowywania PBL. Po pierwsze, w roku 2003 (w roku '17 zespół opracowuje rocznik 2003 PBL) przestał ukazywać się wspomniany tygodnik "Antena". Po drugie, realizacja grantu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki (NR 0061/NPRH3/H11/82/2014) we współpracy z Centrum Humanistyki Cyfrowej IBL PAN pozwoliła rozwinąć zespołowi PBL szeroko rozumiane cyfrowe kompetencje dokumentalistyczne w zakresie przetwarzania metadanych. Tym samym w roku 2017 podjęto starania o dostęp do wewnętrznej bazy danych TVP, służącej do opisu archiwalnych zasobów telewizyjnych, w celu uzyskania w formie cyfrowej metadanych opisujących materiały TVP i przeprowadzenia w przyszłości ich masowego importu do bazy danych PBL.

Przez pryzmat współpracy z TVP w referacie omówione zostaną następujące zagadnienia: — problem komunikacji potrzeb naukowej dokumentacji kultury — w tym przypadku twórców bazy danych gromadzącej metadane dotyczące tekstów kultury — wobec twórców baz danych, dla których owe metadane mają znaczenie czysto spragmatyzowane i poślednie w stosunku do obiektów archiwalnych (co skutkuje m.in. przeniesieniem pewnych cech archiwaliów — np. prawnych uwarunkowań ich udostępniania — na ich metadane), — prawne i organizacyjne aspekty udostępniania metadanych w formie cyfrowej, — technologiczne aspekty pozyskiwania metadanych (zagadnienia formatu, konwersji i importu danych do bazy PBL).

Słowa kluczowe: bibliografia, archiwa, bazy danych

Jolanta Szalkowska-Łoś, Józef Łoś, Muzeum Okręgowe im. L. Wyczółkowskiego Bydgoszcz

Współpraca archeologów z bydgoskiego muzeum ze światem nauki

Od kilku lat Dział Archeologii współpracuje z przedstawicielami różnych dyscyplin naukowych. Dla potrzeb archeologii wykonano badania oraz opracowano wyniki szeregu analiz specjalistycznych: antropologicznych, archeozoologicznych, radiowęglowych, technologii wykonywania ozdób oraz analizy próbek organicznych. Były one publikowane, m.in. jako interdyscyplinarny projekt badawczy, a częściowo wykorzystano je na ekspozycjach muzealnych, dzięki czemu informacje naukowe w przystępnej formie trafiły do powszechnego odbiorcy. Współpraca w zakresie wystawiennictwa z przedstawicielami nauk ścisłych zaowocowała wprowadzeniem nowoczesnych metod przekazu z wykorzystaniem technik komputerowych, co umożliwia interaktywne zwiedzanie ekspozycji.

Słowa kluczowe: badania interdyscyplinarne, techniki komputerowe w wystawiennictwie

Mikołaj Machowski, Muzeum Narodowe w Warszawie

Muzeum Narodowe w Warszawie a Cyfrowa Humanistyka

MNW jest jednym z największych muzeów w Polsce z ponad 800 tys. obiektów w zbiorach. Od 15 lat prowadzi ich digitalizację, od 7 zaczęło udostępniać je w internecie. Również od wielu lat MNW udostępnia pliki cyfrowe instytucjom naukowym do prowadzenia

badania. Uczestniczyło jako podwykonawca w wielu projektach naukowych. Wystąpienie skupi się na pokazaniu uczestnictwa w kilku z nich oraz wnioskach, co muzeum może zrobić w przyszłości.

Słowa kluczowe: muzea, digitalizacja, projekty

Kinga Kołodziejka, Małopolski Instytut Kultury, Kraków

O potrzebie refleksji badawczej nad digitalizacją zasobów dziedzictwa kulturowego — przypadek Wirtualnych Muzeów Małopolski

Od czerwca 2010 roku Małopolski Instytut Kultury w Krakowie realizuje projekt pn. Wirtualne Muzea Małopolski, którego celem jest digitalizacja, prezentacja i wzbogacająca odbiór interpretacja eksponatów z małopolskich muzeów i innych instytucji posiadających cenne zbiory opowiadające o regionie. Jego efekty są widoczne od września 2013 roku na portalu www.muzea.malopolska.pl. Podczas etapu przygotowawczego, a potem już samej realizacji i rozwijania projektu pojawiły się pytania, które — sformułowane w gronie twórców portalu intuicyjnie — doprowadziły do nawiązania współpracy z Instytutem Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Dla zespołu Regionalnej Pracowni Digitalizacji realizującej Wirtualne Muzea Małopolski istotne było, czy tworzenie cyfrowych odwzorowań zasobów kultury i umieszczanie ich w sieci w najwyższej możliwej jakości oraz wykorzystywanie wirtualnej przestrzeni do ukazywania ich w szerszym kontekście i niemożliwym często w rzeczywistości powiązaniu narracyjnym tworzy jakąś nową jakość w odbiorze dziedzictwa kulturowego. Czy użycie zaawansowanej technologii, profesjonalnego sprzętu i tworzenie wirtualnych ścieżek dostępu do dziedzictwa regionu zmienia coś w jego rozumieniu? Czy wnosi coś wartościowego do uczestnictwa w kulturze? Osobisty ton tych pytań należało zamienić w profesjonalny zestaw założeń i pytań badawczych o charakterze uniwersalnym, niekoncentrującym się tylko i wyłącznie na jednostkowym doświadczeniu instytucji. Wątpliwości, pytania i obawy praktyków stały się więc załącznikiem projektu badawczego pn. „Cyfrowe praktyki i strategie udostępniania i odbioru dziedzictwa kulturowego w Polsce w latach 2004–2014”, obejmującego różnorodne projekty o charakterze digitalizacyjnym i upowszechniającym, realizowane w Polsce w tych latach. Wystąpienie będzie poświęcone doświadczeniu współpracy instytucji kultury z jednostką naukową przy realizacji projektu poddającego refleksji badawczej jedno z działań statutowych tej instytucji.

Słowa kluczowe: dziedzictwo kulturowe, digitalizacja, cyfryzacja, instytucja kultury, badania

Natalia Mileszyk, Fundacja Centrum Cyfrowe; Magdalena Siwanowicz, Fundacja e-Państwo

Realizacja ustawy o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego w instytucjach publicznych — raport na pierwsze urodziny

Fundacja Centrum Cyfrowe wraz z Fundacją ePaństwo postanowiła przyjrzeć się bliżej, jak w praktyce funkcjonuje ustawa z dnia 25 lutego 2016 roku o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego, w jaki sposób korzystają z niej wnioskodawcy oraz

jak stosują ją podmioty publiczne. Wysłane zostało 40 wniosków o dostęp do informacji publicznej adresowanych do wybranych instytucji zobowiązanych do stosowania Ustawy w Polsce. Każda z wybranych przez nas jednostek została poproszona o odpowiedź na kilka pytań związanych ze stosowaniem Ustawy o reuse w okresie od 16 czerwca 2016 roku do 24 kwietnia 2017 roku. W raporcie, który chcemy zaprezentować na konferencji, poruszamy kwestie związane z ponownym wykorzystywaniem informacji sektora publicznego pochodzących z 40 wybranych instytucji publicznych, z których 24 to instytucje kultury, a pozostałe to instytucje państwowe.

Słowa kluczowe: reuse, otwarte dane, prawo autorskie, otwarta kultura

Sesja II: Usługi i produkty wspierające wzajemną współpracę instytucji nauki i dziedzictwa

Marcin Werla, Ewa Śniegowska, Karolina Bohdanowicz, Arkadiusz Margraf, Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe

Wyszukiwanie zaawansowane w bibliograficznych bazach danych jako narzędzie badawcze

Wyszukiwanie zaawansowane to funkcja, która jest nieodłącznym elementem serwisów informacyjno-wyszukiwawczych. W typowym ujęciu pozwala ona użytkownikowi na zdefiniowanie kilku różnych kryteriów wyszukiwawczych i połączenie ich operatorami logicznymi. Celem referatu jest przedstawienie analizy wybranych rozwiązań interfejsu, definiowania złożonych zapytań w bazach bibliograficznych oraz wynikających z tej analizy założeń przyjętych dla interfejsu nowej bazy danych Polskiej Bibliografii Literackiej. Prace badawcze realizowane w ramach projektu PBLLab doprowadziły do wypracowania propozycji nowego podejścia do wyszukiwania zaawansowanego w bazie PBL, które do wyszukiwania informacji w bazie wykorzystuje nie tylko elementy poszczególnych zapisów bibliograficznych (np. autor, tytuł, wydawca), ale również cechy zapisów powiązanych (np. płeć autora, miejsce działalności wydawcy itp.) oraz charakter powiązań. W ramach referatu omówione zostaną możliwości i ograniczenia nowego interfejsu wyszukiwawczego oraz wyzwania technologiczne związane z jego implementacją, a także przedstawione zostaną potencjalne kierunki dalszych prac.

Słowa kluczowe: wyszukiwanie zaawansowane, bibliograficzne bazy danych, relacje, indeksy wyszukiwawcze

Dominik Mirosław Piotrowski, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu

Curatescape — dostarczanie treści historycznych opartych na lokalizacji — oprogramowanie dla humanistów i instytucji dziedzictwa

Nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne przyczyniły się do powstania humanistyki cyfrowej, w tym historii cyfrowej oraz multimedialnych i interaktywnych publikacji naukowych. Celem referatu jest wskazanie na potencjał, jaki oferuje otwartoźródłowe oprogramowanie Curatescape w kontekście tworzenia mobilnych elektronicznych opowie-

ści o ludziach, obiektach oraz wydarzeniach, które wpłynęły na historię danego miejsca. Intencją referatu jest także wskazanie na możliwości, jakie humanistyka cyfrowa oferuje instytucjom dydaktycznym, organizacjom regionalnym oraz instytucjom GLAM. W realizacji celu zastosowano metodę systematycznego przeglądu literatury. Jednocześnie w referacie zaprezentowano wyniki analizy eksperckiej dotyczącej przeglądu funkcjonalności pakietu Curatescape. Referat ukazuje potrzebę współpracy między różnymi podmiotami w celu stworzenia wysokiej jakości treści historycznych opartych na geolokalizacji.

Słowa kluczowe: humanistyka cyfrowa, historia cyfrowa, historia mówiona, historia lokalna, Curatescape, Omeka, cyfrowe dziedzictwo

Ewa Rosowska, Naczelną Dyrekcja Archiwów Państwowych, Warszawa

Archiwalne bazy danych w warsztacie historyka

W wystąpieniu przedstawione zostaną archiwalne pomoce informacyjne w postaci cyfrowej (archiwalne bazy danych), prowadzone przez archiwa państwowe. Omówiona zostanie zawartość oraz przydatność do badań historycznych baz danych ZOSIA (Zintegrowany System Informacji Archiwalnej), SEZAM (System Ewidencji Zasobu Archiwalnego), IZA (Inwentarze Zespołów Archiwalnych), PRADZIAD (Program Rejestracji Akt Stanu Cywilnego) oraz ELA (Ewidencja Ludności w Archiwaliach). Zaprezentowany zostanie także serwis internetowy szukajwarchiwach.pl. Autorka podejmie próbę oceny, w jakim zakresie archiwalne pomoce informacyjne w postaci cyfrowej wpływają na współczesny warsztat pracy historyka.

Słowa kluczowe: archiwalne bazy danych, pomoce archiwalne w postaci cyfrowej

Marcin Werla, Aleksandra Nowak, Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe

Serwis tematyczny FBC Czasopisma jako przykład usług humanistyki cyfrowej

Celem referatu jest przedstawienie serwisu tematycznego Federacji Bibliotek Cyfrowych — FBC Czasopisma (<http://czasopisma.fbc.net.pl>), mającego na celu ułatwienie użytkownikom polskich bibliotek cyfrowych przeglądanie głównego typu zasobu jaki jest tam udostępniany, czyli czasopism. W ramach referatu przedstawione zostaną badania użytkowników FBC, które stały się podstawą do opracowania nowego serwisu tematycznego, a także omówiony zostanie proces projektowania nowego portalu oraz związane z tym wyzwania dotyczące masowego automatycznego przetwarzania danych agregowanych z rozproszonych baz. Zaprezentowane zostaną również wnioski i rekomendacje wynikające z przebiegu projektu oraz kierunki dalszych prac rozwojowych FBC.

Słowa kluczowe: biblioteki cyfrowe, czasopisma, badania użytkowników, agregacja metadanych

Paweł Kowalski, Zofia Rudnik-Karwatowa, Jakub Banasiak, Marcin Fastyn, Instytut Sławistyki PAN, Warszawa

Wykorzystanie zasobów bibliograficznych przez instytucje kultury (na przykładzie systemu iSybislaw)

W referacie przedstawione zostaną możliwości wykorzystania zasobów materiałowych systemu informacyjno-wyszukiwawczego, który prezentowany jest przez bibliograficzną bazę danych iSybislaw, w instytucjach kultury ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek i wydawnictw naukowych.

Słowa kluczowe: iSybislaw, system informacyjno-wyszukiwawczy, baza danych, instytucja kultury

Sesja III — Projekty realizowane we współpracy instytucji nauki i dziedzictwa

Klara Sielicka-Baryłka, Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie

Jak frustracja etnografów zmieniła Wikipedię — #EtnoWiki jako przykład dobrej praktyki Open GLAM

Widzimy coraz większą liczbę projektów cyfrowych, które są związane z materialnym i niematerialnym dziedzictwem całego świata. Ale jak nie zagubić w masie digitalizowanych obiektów, tysiącach pisanych słów najważniejszego — drugiego człowieka? Na przykładzie projektów etnograficznych i Wikipedii ("Rok obrzędowy z Wikipedią", "Etnography of the Carpathians"), chcę mówić o tym, jak ruch OpenGLAM może i powinien w pierwszej kolejności uwzględniać biografię człowieka i biografię jego dzieła, a także specyfikę kompetencji OpenGLAM-owego badacza, digitalizatora bez strat dla cyfrowej rzeczywistości.

Słowa kluczowe: OpenGLAM, Wikipedia, muzeum

Matylda Włodarczyk, UAM, Michał Kozak, PCSS, Poznań

Wielojęzyczność w średniowiecznej Wielkopolsce: Digitalizacja Wielkopolskich Rot Sądowych (projekt ROTHa)

Projekt mający na celu stworzenie Elektronicznego Repozytorium Rot Wielkopolskich (NCN 2014/13/B/HS2/00644) dostarczy historykom i językoznawcom nowoczesną i przeszukiwalną bazę danych o charakterze specjalistycznego korpusu tekstów historycznych. Prace nad projektem prowadzi zespół z Wydziału Anglistyki UAM, zaplecze informatyczne zapewnia PCSS, a pozyskanie archiwaliów, pracownicy poznańskiego ośrodka Archiwum Państwowego. Planowana baza danych ma stanowić ustrukturyzowany zbiór tekstów opatrzonych metadanymi i zawierać wysokiej rozdzielczości zdjęcia rękopisów rot. Podstawą dla projektu jest monumentalne wydanie przysięg sądowych z ksiąg ziemskich i grodzkich

Poznań, Gniezno, Konina, Kalisz, Puzosy i Kościana (Kowalewicz i Kuraszkiewicz 1959-1986). Publikacja zawiera transliterację i tłumaczenie tekstu staropolskiego około 6,300 przysięg sądowych zapisanych w języku polskim i łacińskim z lat 1386-1446. Z językoznawczego punktu widzenia, projekt podejmuje zagadnienie zmiany kodów (tj. z polskiego na łacinę i z łaciny na polski) i zakłada otągowanie tekstów w tym zakresie, aby tym samym umożliwić wgląd w charakter i statystyczne występowanie dwujęzyczności w różnych okresach i regionach wielkopolskich, a także u różnych pisarzy.

Słowa kluczowe: wielojęzyczność, przysięgi sądowe, księgi ziemskie, księgi grodzkie, metadane

Krzysztof Wiśniewski, Ośrodek Badań nad Totalitaryzmami im. Witolda Pileckiego, Warszawa

„Zapisy Terroru” — cyfrowe archiwum w kulturze pamięci

„Zapisy Terroru” to nowoczesne przedsięwzięcie z pogranicza badań naukowych, popularyzacji historii i szeroko rozumianej kultury pamięci, realizowane przez Ośrodek Badań nad Totalitaryzmami im. Witolda Pileckiego. Jest to dwujęzyczna, polsko-angielska baza świadectw, dostępna pod dwiema domenami — zapisyterroru.pl oraz chroniclesofterror.pl, uruchomiona w sierpniu 2016 roku. Na portalu publikowane są relacje obywateli polskich, którzy podczas II wojny światowej doświadczyli cierpienia ze strony dwóch totalitaryzmów: niemieckiego i sowieckiego. Celem referatu jest prezentacja nowego projektu z dziedziny humanistyki cyfrowej. Obok założeń merytorycznych przedsięwzięcia, przedstawiony zostanie portal internetowy wraz ze wszystkimi jego funkcjonalnościami. Obejmują one: prezentację skanów oryginalnych dokumentów wraz z ich transkrypcją w języku polskim oraz tłumaczeniem na język angielski, rozbudowany system tagów i indeksów, pełnotekstowe przeszukiwanie, mapę lokalizacji, w których rozgrywały się opisane w relacjach wydarzenia, prezentację zdjęć świadków i osób wspomnianych w świadectwach, a także konteksty historyczne, czyli krótkie, popularnonaukowe teksty, przybliżające użytkownikom przywołaną w zeznaniach rzeczywistość II wojny światowej.

Nie ulega wątpliwości, że los jednostki, opis indywidualnych przeżyć jest dziś kluczem do promocji historii, zarówno w wymiarze akademickim, jak i popularnym. Za sprawą archiwów cyfrowych relacje o osobistych doświadczeniach ofiar i świadków totalitarnego terroru stają się powszechnie dostępne online. Nie kwestionując oczywistych szans związanych z tym zjawiskiem, warto zastanowić się nad towarzyszącymi mu wyzwaniem. Mają one charakter merytoryczny, etyczny, praktyczny i prawny. Czy instytucja prowadząca internetowe archiwum cyfrowe ponosi odpowiedzialność za to, jak interpretowane i wykorzystywane są dokumenty historyczne, skoro wprost deklaruje, że nie oferuje krytycznej edycji źródłowej? Czy wolno udostępniać i popularyzować relacje o tragicznych przeżyciach osobistych, jeśli były one składane w innym celu, np. na potrzeby postępowań sądowych? Czy świadkowie i ofiary oraz ich rodziny powinny mieć wpływ na publikację świadectw? Jak troszczyć się o ochronę danych osobowych i zapewnić poszanowanie dóbr osobistych? Kiedy decydować się na anonimizację relacji? Jak zbudować platformę internetową użyteczną dla uczonych i ludzi kultury, umożliwiającą odkrywanie historii rodzinnych i lokalnych, a zarazem atrakcyjną dla wszystkich zainteresowanych historią?

Z powyższymi pytaniami warto zmierzyć się w odniesieniu do konkretnego przykładu, jakiego dostarczają „Zapisy Terroru”. Referat będzie zarazem okazją do konfrontacji projektu z opinią uczestników konferencji.

W portalu ZapisyTerroru.pl publikowane są obecnie protokoły przesłuchań świadków — obywateli polskich, którzy po II wojnie światowej składali zeznania przed Główną Komisją Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce. Ponadto we wrześniu 2017 roku, dzięki współpracy z amerykańskim Instytutem Hoovera, baza świadectw została uzupełniona o relacje składane przez żołnierzy polskiej Armii Andersa i ludność cywilną po wydostaniu się ze Związku Sowieckiego.

Słowa kluczowe: archiwum cyfrowe, kultura pamięci, II wojna światowa, Zapisy Terroru

Karina Rojek, Instytut Kultury Miejskiej, Gdańsk; Marta Pawlik-Flisikowska, PAN Biblioteka Gdańska

PANkreator — wspólny projekt cyfrowy — PAN Biblioteki Gdańskiej, Instytutu Kultury Miejskiej oraz społeczności Koduj dla Polski

PAN Biblioteka Gdańska, Instytut Kultury Miejskiej i Koduj dla Polski — wspólny projekt cyfrowy. Serwis internetowy PANkreator.org to pomysł na popularyzację zbiorów cyfrowych PAN Biblioteki Gdańskiej, efekt pracy interdyscyplinarnego zespołu humanistów i informatyków oraz odpowiedź na aktualne potrzeby biblioteki: — zdobycie nowych odbiorców; — wykorzystanie istniejących i przyszłych zbiorów cyfrowych instytucji; — zmianę wizerunku biblioteki.

Niebanalne rozwiązanie, które dostarczy rozrywki nie tracąc walorów edukacyjnych. Jak by tego nie opisać stwierdzenie „uczy i bawi” pasuje tu idealnie. Serwis z gifami + dźwiękowe pocztówki + blog. Dodatkowo bot internetowy publikujący w serwisach Facebook i Twitter. Całość realizowana jest dzięki współpracy ze społecznością Koduj dla Polski. Planujemy pełną gotowość serwisu na koniec 2017 roku. Teraz chcielibyśmy pokazać serwis w jego obecnym kształcie oraz przede wszystkim zaprezentować ciekawy proces powstawania oparty na współpracy świata nauki/technologii i humanistów. Pracę zainicjował Instytut Kultury Miejskiej w 2016 roku w ramach projektu Pracownia Nowych Mediów — dofinansowywanego ze środków MKiDN. Najpierw nawiązaliśmy współpracę z PAN Biblioteką Gdańską, następnie ze środowiskiem trójmiejskiego Hackerspace’u oraz społecznością Koduj dla Polski. Stworzyliśmy interdyscyplinarny zespół, który rozpoczął pracę nad projektem PANkreator. Umiejętności każdej z osób są nie do przecenienia. Znajomość potrzeb użytkowników, nastawienie na pozytywne doświadczenia i emocje związane z korzystaniem z usług, w tym również doznań estetycznych, które charakteryzują osoby reprezentujące instytucje kultury, idealnie komponują się z technicznymi umiejętnościami i wiedzą technologiczną osób z sektora IT. Wspólnie udaje się nam tworzyć produkt, który będzie odpowiadał standardom szerokiego grona odbiorców. Współpraca gwarantuje również poszerzenie grona odbiorców i dotarcie do tych, którzy dotąd stereotypowo myśleli o takich instytucjach jak biblioteki i centra kultury. Nie można pominąć też ogromnej wartości jaką czerpiemy z tej współpracy — każdy z nas zdobywa nowe kompetencje i umiejętności, ponieważ wszyscy uczestniczymy w całym procesie od

początku do końca. Programiści uczą się, jak nie używając zbyt technicznego języka, wytłumaczyć nam kolejne etapy związane z rozwiązaniami technologicznymi, a my dodajemy i przekonujemy ich do konkretnych pomysłów związanych z user experience. Ta kooperatywa pokazuje nam też, jak potrzebne są różne doświadczenia i wrażliwości i jak wartościowy jest każdy człowiek. Proces powstawania pankreator.org jest wyjątkowym, pozytywnym "studium przypadku" efektywnej współpracy dwóch światów: nauki i kultury.

Słowa kluczowe: reuse, zbiory cyfrowe, biblioteka, kultura, IT, gif

Marta Bura, Janusz Janowski, Uniwersytet Warszawski, Maciej Tarkowski, Reconstruction.pl, Warszawa

Wirtualny Gross Sobrost

Wieś Zabrost Wielki woj. warmińsko-mazurskie (Gros Sobrost, pow. Dąbrowa) została zniszczona podczas działań wojennych we wrześniu 1914 r. Odbudowana w latach 1916-17 na podstawie projektu berlińskiego architekta Carla Kujata, który wykazywał się nowoczesną funkcjonalnością i estetyką. Wieś w niewielkim stopniu zniszczona podczas II wojny światowej, w 1954 roku została w 100% zasiedlona ludnością ukraińską w ramach akcji „Wisła”. Stowarzyszenie Borussia w latach 2000-2001 uznało ją za najpiękniejszą wieś na Mazurach. Jednak trwająca degradacja substancji zabytkowej zaciera jej pierwotny charakter. Projekt ma na celu szeroką integrację nieinwazyjnych metod pozyskiwania danych, czyli skanowania naziemnego, skanowania mobilnego, fotogrametrii lotniczej oraz modelowania budynków na podstawie zachowanych archiwaliów/zdjęć z 1917 roku i późniejszych. Pozwoli nam to na wirtualne odbudowanie wsi Gross Sobrost, podobnej do tej zbudowanej w 1917 r.

Słowa kluczowe: Gross Sobrost, digitalizacja 3D, fotogrametria, modelowanie cyfrowe, archeologia, konserwacja

Sesja IV — Obszary badawcze humanistyki cyfrowej potencjalnie przydatne instytucjom dziedzictwa

Adam Jachimczyk, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Gromadzenie i udostępnianie danych badawczych w polskich czasopismach o tematyce historycznej

Wzrastające zainteresowanie badaczy dostępem do danych gromadzonych przez innych naukowców skłania do przeprowadzenia analizy metod gromadzenia danych i ich udostępniania przez czasopisma naukowe. Publikowane teksty zawierają bowiem często tzw. surowe dane, które mogą zostać ponownie wykorzystane przez innych naukowców. Należą do nich np. dane statystyczne, ilustracje, mapy, czy metadane. Dane te są udostępniane w różny sposób. Czasopisma obligują np. autorów do publikowania danych badawczych w zewnętrznych dziedzinowych repozytoriach. Niekiedy część wydawców umieszcza je jako tzw. materiał uzupełniający, towarzyszący głównemu tekstowi.

Często jednak badacze nie mają dostępu do pełnego materiału źródłowego. Jego brak uniemożliwia powtórzenie badania, reinterpretację danych, czy właściwą ocenę opublikowanego tekstu. Innym problemem jest publikowanie materiału źródłowego w formie, która uniemożliwia jego ponowne wykorzystanie. Przykładem może być udostępnianie zdjęć w niskiej rozdzielczości, która utrudnia dokładną analizę obiektu, czy publikowanie danych numerycznych w plikach graficznych, których nie jest w stanie odczytać oprogramowanie do analizy statystycznej.

Uzasadnione więc wydaje się prześledzenie, jak z danymi badawczymi postępują polskie czasopisma naukowe należące do obszaru nauk humanistycznych. Przeprowadzona analiza zmierzała do uzyskania odpowiedzi na następujące pytania: 1. Czy wskazówki dla autorów dotyczące przygotowania tekstu do czasopisma zawierają jakiegokolwiek odniesienia do danych badawczych? 2. Dla kogo dostępne są dane badawcze? Czy są udostępniane tylko osobom związanym z danym czasopismem (redaktorzy, recenzenci), czy dostęp do nich mają również czytelnicy? 3. Czy wydawca czasopisma zaleca ich publikację w zewnętrznych repozytoriach? 4. W jakich formatach udostępniane są dane? 5. Czy możliwe jest wyszukanie informacji o danych badawczych w bazach czasopism?

Przedmiotem badania stały się 202 czasopisma wydawane przez różnego typu jednostki naukowe, szkoły wyższe, ośrodki PAN, towarzystwa naukowe czy jednostki muzealne. Analiza objęła wydawnictwa zarejestrowane w bazie czasopism Arianta, które w zestawieniu przypisano do dziedziny historia/archiwistyka. Dodatkowym kryterium była obecność czasopisma w wykazie czasopism naukowych publikowanym cyklicznie przez MNiSW (czasopisma naukowe nieposiadające współczynnika wpływu Impact Factor).

Słowa kluczowe: dane badawcze, otwarte dane, czasopisma naukowe

Izabela Mrochen, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Widzialna i niewidzialna architektura informacji — dostępność i użyteczność zasobów cyfrowych zgodnie z zasadami WCAG 2.0

Na przestrzeni ostatnich lat coraz częściej promowany jest otwarty dostęp do zasobów cyfrowych w dziedzinie sztuki, kultury i edukacji. Pręźnie rozwijające się nowoczesne technologie umożliwiają coraz większej rzeszy użytkowników dotarcie do globalnych zasobów cyfrowych. Wirtualne muzea, galerie, biblioteki cyfrowe czy zasoby kursów dostępnych w świecie wirtualnym umożliwiają eksplorację treści nie tylko na poziomie interfejsu użytkownika, ale również w głębokiej strukturze HTML, która nie jest widoczna dla przeciętnego odbiorcy. Mimo, iż szybko rozwijające się nowe technologie umożliwiają przeprowadzanie badań i upowszechnianie wyników w przestrzeni wirtualnej, nie każdy użytkownik Internetu może dotrzeć do potrzebnej informacji, gdyż są grupy, które nadal napotykają bariery w dostępie do wyników badań humanistycznych. Dlatego na przełomie XX i XXI wieku, Konsorcjum W3C oraz Parlament Unii Europejskiej podkreśliły potrzebę ujednoczenia i ustandaryzowania serwisów, portali i stron internetowych w taki sposób, aby każda grupa użytkowników mogła swobodnie dotrzeć do potrzebnej informacji. Dzięki wdrożeniu wytycznych dla dostępności treści internetowych 2.0 (Web Content Accessibility Guidelines — WCAG 2.0), dostęp do obrazów, infografiki, wykresów, zawartości

multimedialnej jest możliwy dla osób marginalizowanych. Przede wszystkim osoby starsze czy osoby z niepełnosprawnościami są wykluczone cyfrowo, gdyż mają kłopot z odczytaniem czy wysłuchaniem wyników badań humanistycznych.

W efekcie zespoły akademickie, grupy robocze odpowiedzialne za repozytoria i zbiory cyfrowe, powinny realizować odpowiednią strategię budowania treści humanistyki cyfrowej dla wszystkich, aby przedstawiane wyniki badań były dostępne, zrozumiałe i możliwe do odczytania, szczególnie przez osoby korzystające z czytników ekranu czy osoby z dysfunkcją słuchu. Redaktorzy portali, projektanci stron oraz sami badacze powinni wziąć pod uwagę fakt, iż wielu odbiorców może być wyłączonych cyfrowo i społecznie w sposób tymczasowy, długotrwały lub stały. W przypadku czytników ekranu należy pamiętać, że najważniejszą rolę odgrywa poprawnie napisany kod HTML, który jest stabilnym fundamentem dla pozostałych treści tekstowych i nietekstowych umieszczonych na interfejsie użytkownika.

W wirtualnym społeczeństwie multimodalna komunikacja powinna przebiegać szybko, bez ograniczeń i barier. Ponieważ integracja działań w zakresie nauk humanistycznych promuje model komunikacji otwartej na wiedzę, w czasie wystąpienia, autorka odniesie się do zasad dostępności treści zawartych na stronach internetowych wskazując na sposoby publikowania wyników badań, aby każda zainteresowana osoba miała możliwość eksploracji danych i odkrywania wiedzy bez poczucia wykluczenia cyfrowego.

Słowa kluczowe: dostępność cyfrowa, zasady WCAG 2.0, otwarta komunikacja, humanistyka cyfrowa, architektura informacji

Grzegorz Zyzik, Uniwersytet Opolski

Gra ma znaczenie. Mobilna animacja kultury

Wystąpienie dotyczy zastosowania gier mobilnych w edukacyjnej i popularnonaukowej misji instytucji kultury. Przeanalizowane zostaną takie projekty jak: „Nie śpij! Zagraj!” — gra mobilna, Project Noah. Obszar zastosowań tego typu tekstów medialnych stale się poszerza. Istnieją gry pomagające w rozwijaniu współpracy, prowadzeniu zdrowego trybu życia, wyrabianiu nawyków proekologicznych, w leczeniu chorych na raka, a nawet w refleksji nad naszą śmiertelnością. Wnioski płynące z przedstawionych zagadnień posłużą do odpowiedzi na pytania o kształt działań gracza w odniesieniu do tzw. serious games. Gry, jako jeden z istotnych przejawów współczesnej kultury uczestnictwa, to fenomen domagający się badań. Analiza funkcji perswazyjnej gier mobilnych wymaga innych narzędzi niż w przypadku dzieł nieinteraktywnych. Granie jest praktyką, którą automatycznie kojarzymy z dziedziną zabawy i rozrywki. Jednak współczesny gracz funkcjonuje w gęstej sieci dyskursów i relacji władzy. Jego doświadczenie obejmuje wytwarzanie znaczeń, zawiązywanie społeczności i zajmowanie pozycji ideologicznych. Właśnie dlatego również instytucje kultury powinny umiejętnie odwoływać się do tego zasobu wiedzy i kompetencji.

Słowa kluczowe: gry wideo, dyskurs, kultura uczestnictwa, afordancja, gamifikacja

Bartłomiej Konopa, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Archiwa internetu jako nowe bazy źródłowe

Internet jest wynalazkiem, który posiada największy wpływ na funkcjonowanie społeczeństwa w dwóch pierwszych dziesięcioleciach XXI wieku. Jego fundamentalna rola, w połączeniu z niezwykle dynamicznym rozwojem i wynikającą z tego zmiennością, skłaniają do powoływania kolejnych projektów jego archiwizacji. W ich efekcie powstają archiwa internetu, które są miejscem przechowywania informacji zawartej na witrynach internetowych, a w niedalekiej przyszłości ich zasób może stanowić nową bazę źródłową dla badań prowadzonych przez humanistów. W referacie zostanie podjęta próba przedstawienia i zdefiniowania tego zjawiska wraz z propozycją jego systematyzacji. Na podstawie wybranych przykładów archiwów internetu zaprezentowane będą możliwości, jakie one oferują oraz ograniczenia, jakie napotykają, a także wady i zalety stosowanych rozwiązań.

Słowa kluczowe: _archiwizacja internetu, archiwa internetu, internet, zasoby sieciowe

Małgorzata Baka, Ewelina Bednarz, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Potencjał wykorzystania metod humanistyki cyfrowej w badaniach nad muzealnictwem. Projekt „Muzeum w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej”

Celem projektu „Muzeum w polskiej kulturze pamięci (do 1918 roku)...” jest analiza i kompleksowe badanie roli wczesnych muzeów jako instytucji stanowiących zwierciadło przemian kulturowych, oddziałujących zarówno w przeszłości, jak i obecnie na kierunki przekazywania przyszłym pokoleniom oraz kształtowania szeroko pojętej tożsamości i pamięci kulturowej. W prowadzonych badaniach na obszarze teoretycznej muzeologii wykorzystywane są narzędzia związane z humanistyką cyfrową, takie jak: wizualizacja danych, analizy big data, ale również idee założenia open access/sources i inne założenia związane z wykorzystaniem potencjału partycypacji za pośrednictwem cyfrowych baz danych. Podjęta została także próba sformułowania założeń metodologicznych w badaniach nad muzealnictwem, opartych na założeniach humanistyki cyfrowej, co można by określić „muzeologią cyfrową”. Konieczne do jej opracowania jest budowanie multikompetencyjnych zespołów badawczych. Pomimo, iż projekt z założenia obejmuje typowe dla badań historycznych czy antropologicznych oraz historyczno-artystycznych metody na obszarze muzealnictwa, stanowi nowe podejście i próbę wdrażania rozwiązań, jakie daje humanistyka cyfrowa.

Słowa kluczowe: humanistyka cyfrowa, muzealnictwo, muzeologia cyfrowa, open sources, open access, wizualizacja danych, crowdsourcing, bazy danych, big data